

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z wniosku A. O.

przy uczestnictwie L. S.A. w W.

o umorzenie niezaspokojonych zobowiązań upadłego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 27 marca 2013 r.,

skargi kasacyjnej wierzyciela L. S.A. w W.

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 14 lutego 2012 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 24 maja 2011 r. Sąd Rejonowy stwierdził zakończenie postępowania upadłościowego A. O., prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą „G. – Agencja Ochrony Osób i Mienia” w P., i umorzył w całości wszystkie zobowiązania upadłego – w tym wierzytelność L. S.A. w W. nabytą od DZ Bank AG w kwocie 2 293 715,05 zł – które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym z wyjątkiem należności alimentacyjnych, rent z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, wierzytelności ze stosunku pracy oraz składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe pracowników.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 12 sierpnia 2004 r. została ogłoszona upadłość A. O., prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą wskazaną w sentencji, obejmująca likwidację majątku upadłego, że postanowieniem z dnia 13 maja 2011 r. sędzia- komisarz zatwierdził plan podziału funduszków masy upadłości oraz że plan ten został wykonany. Zgodnie z art. 368 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 60, poz. 535 ze zm. – dalej: „Pr.u.n.”; obecnie: Dz.U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm.), należało w tej sytuacji stwierdzić zakończenie postępowania upadłościowego. Jednocześnie Sąd uwzględnił wniosek upadłego o umorzenie niezaspokojonych zobowiązań, uznając, że spełnione zostały przesłanki umorzenia określone w art. 369 ust. 1 Pr.u.n. Niewypłacalność upadłego była bowiem następstwem wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności, nie zachodziły okoliczności stanowiące podstawę do pozbawienia upadłego prawa prowadzenia działalności gospodarczej, a w toku postępowania upadłościowego upadły rzetelnie wykonywał nałożone na niego obowiązki.

Po rozpoznaniu sprawy na skutek zażalenia L. S.A., Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 29 września 2011 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w części umarzającej wierzytelność tej spółki w kwocie 2 293 715,05 zł i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, a w pozostałej części zażalenie oddalił. Sąd Okręgowy uznał za pozbawione racji zarzuty żalącej dotyczące oceny okoliczności uzasadniających pozbawienie upadłego prawa

prowadzenia działalności gospodarczej oraz zarzuty dotyczące prawidłowości pełnomocnictwa udzielonego przez syndyka K. P., pozostającej z nim w stałym stosunku zlecenia. Za uzasadniony uznał natomiast zarzut naruszenia art. 369 ust. 2 Pr.u.n. przez umorzenie wierzytelności L. S.A. w kwocie 2 293 715,05 zł zgłoszonej w dniu 21 maja 2010 r., co do której Sąd pierwszej instancji nie rozstrzygnął, czy w świetle art. 369 ust. 2 Pr.u.n. może ona w ogóle być objęta umorzeniem.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 10 listopada 2011 r. umorzył w całości wierzytelność L. S.A. w kwocie 2 293 715,05 zł, stwierdzając, że – ze względu na zakres uchylenia poprzedniego postanowienia – przedmiotem rozważań może być jedynie kwestia możliwości umorzenia wierzytelności zgłoszonej w dniu 21 maja 2010 r. przez L. S.A. Ustalił, że wierzytelność tę L. S.A. nabyła od DZ Banku AG na podstawie umowy przelewu z dnia 27 września 2005 r. Wierzytelność ta była już wcześniej zgłaszana na liście wierzytelności przez DZ Bank AG, z tym że syndyk odmówił jej uznania, DZ Bank AG nie wniósł sprzeciwu, a sędzia-komisarz postanowieniem z dnia 8 czerwca 2005 r. zatwierdził listę wierzytelności. L. S.A. dokonała ponownego zgłoszenia tej wierzytelności, lecz sędzia-komisarz postanowieniem z dnia 17 czerwca 2010 r. odrzucił zgłoszenie na podstawie art. 229 Pr.u.n. w związku z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Zażalenie na to postanowienie zostało przez Sąd Okręgowy oddalone postanowieniem z dnia 22 września 2010 r. Zachodzą zatem podstawy do przyjęcia, że wierzytelność L. S.A. została umieszczona na liście wierzytelności, a jedynie nie została uznana. W tej sytuacji art. 369 ust. 2 Pr.u.n. nie stoi na przeszkodzie umorzeniu omawianej wierzytelności.

Zażalenie L. S.A. na to postanowienie zostało przez Sąd Okręgowy oddalone postanowieniem z dnia 14 lutego 2012 r.

Zdaniem Sądu Okręgowego, niewypłacalność upadłego była następstwem wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności. Upadły korzystał z programu restrukturyzacyjnego dotyczącego zobowiązań publicznoprawnych, w ramach którego udało się spłacić znaczną część zobowiązań. Decyzją Naczelnika Urzędu Skarbowego w P. z dnia 22 kwietnia 2004 r. postępowanie restrukturyzacyjne

zostało umorzone, niemniej bezprawność działań organów podatkowych jest przedmiotem oceny w toczącym się postępowaniu cywilnym. Jedną z przyczyn niewypłacalności był brak dobrowolnej spłaty przez L. S.A. swego zobowiązania w kwocie 4 000 000 zł. Należność ta była przedmiotem procesu i dopiero w 2010 r. egzekucja doprowadziła do jej odzyskania przez upadłego. Wniosek o ogłoszenie upadłości został wprawdzie złożony po upływie terminu przewidzianego w art. 373 ust. 1 pkt 1 Pr.u.n., jednak – przy uwzględnieniu stopnia skomplikowania wniosku i konieczności przygotowania wszystkich załączników – opóźnienie było niewielkie. W toku postępowania upadłościowego upadły wykonywał natomiast wszystkie ciążące na nim obowiązki i nie utrudniał postępowania.

Sąd Okręgowy przyjął, że w niniejszej sprawie nie ma zastosowania art. 491³ Pr.u.n., zamieszczony w tytule V części trzeciej Prawa upadłościowego i naprawczego, obejmującej odrębne postępowania upadłościowe. Przepisy odrębnego postępowania upadłościowego bowiem nie znajdują zastosowania w sprawie, toczącej się na podstawie przepisów ogólnych, zamieszczonych w części pierwszej. Poza tym art. 491³ Pr.u.n. określa przesłanki oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, podczas gdy sprawa dotyczy umorzenia zobowiązań upadłego.

Za trafny Sąd Okręgowy uznał pogląd Sądu pierwszej instancji, że umieszczenie na liście wierzytelności jest pojęciem szerszym niż uznanie wierzytelności, w związku z czym art. 369 ust. 1 i 2 Pr.u.n. obejmuje zarówno zgłoszone wierzytelności uznane, jak i te, którym odmówiono uznania.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego L. S.A., powołując się na obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c., wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie wniosku upadłego o umorzenie jego zobowiązań wobec skarżącej ewentualnie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżąca wskazała na naruszenie art. 369 ust. 1 pkt 1 Pr.u.n. przez przyjęcie, że niewypłacalność była następstwem wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności oraz przez niezastosowanie zawartej w art. 491³ Pr.u.n. definicji wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności, art. 369 ust. 2

Pr.u.n. przez umorzenie wierzytelności, pomimo że w świetle tego przepisu nie można umorzyć wierzytelności, co do której wcześniej uznano w tym samym postępowaniu, że wierzytelność ta nie istnieje, art. 369 ust. 1 i 2 Pr.u.n. w związku z art. 373 ust. 1 pkt 1 Pr.u.n. przez nieuwzględnienie, że pierwszy z wymienionych przepisów odnosi się jedynie do oceny czy w sprawie występują przesłanki stanowiące podstawę do pozbawienia upadłego prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek, art. 370 w związku z art. 369 ust. 1 Pr.u.n. przez nierozważenie, czy możliwe było umorzenie zobowiązań upadłego jedynie w części, i art. 65 k.c. w związku z art. 87 § 1 i art. 92 k.p.c. oraz art. 229 Pr.u.n. przez przyjęcie, że z treści pełnomocnictwa udzielonego przez syndyka K. P. w dniu 15 lipca 2005 r. wynika, iż dotyczy ono umocowania do dokonywania czynności na rachunek upadłego. W ramach drugiej podstawy skarżąca podniosła zarzut obrazy art. 369 ust. 1 Pr.u.n. w związku z art. 379 pkt 1, art. 199 § 1 k.p.c. i art. 229 Pr.u.n. przez wydanie odrębnego postanowienia i umorzenie zobowiązań upadłego w sytuacji, gdy wcześniej uprawomocniło się postanowienie o zakończeniu postępowania upadłościowego, art. 386 § 4 w związku z art. 397 § 2 k.p.c., art. 229 i art. 222 ust. 1 Pr.u.n. przez nieuchylenie postanowienia Sądu pierwszej instancji, mimo że Sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, art. 382 i art. 397 § 2 k.p.c. oraz art. 229 i art. 217 ust. 1 Pr.u.n. przez niewskazanie dowodów, na których Sąd się oparł i przyczyn, dla których wyjaśnieniem skarżącej odmówił wiarygodności, art. 365 w związku z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 229 Pr.u.n. przez przyjęcie, że Sąd pierwszej instancji był związany oceną prawną Sądu Okręgowego dokonaną w postanowieniu z dnia 29 września 2011 r. oraz że oceną tą związany jest także Sąd Okręgowy przy ponownym rozpoznaniu sprawy, i art. 379 pkt 1, art. 386 § 2 w związku z art. 397 § 2 k.p.c., a także w związku art. 87 § 2, art. 229 i art. 160 ust. 1 Pr.u.n. przez dopuszczenie do dokonywania czynności w toku postępowania przez osobę nienależycie umocowaną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spośród zarzutów wypełniających powołane podstawy kasacyjne najdalej idący jest zarzut nieważności postępowania z powodu niedopuszczalności drogi sądowej (art. 379 pkt 1 w związku z art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. i art. 229 Pr.u.n.) oraz nienależytego umocowania pełnomocnika syndyka (art. 386 § 2 i art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 229 Pr.u.n.). Zdaniem skarżącej, o niedopuszczalności drogi sądowej świadczy regulacja zawarta w art. 369 ust. 1 Pr.u.n., zgodnie z którą sąd może orzec o umorzeniu niezaspokojonych zobowiązań upadłego w postanowieniu o zakończeniu postępowania upadłościowego. Ze względu na to, że w niniejszej sprawie postanowienie Sądu pierwszej instancji o zakończeniu postępowania upadłościowego uprawomocniło się w dniu 29 września 2011 r., późniejsze orzekanie o umorzeniu zobowiązań upadłego było już niedopuszczalne.

Zarzut ten jest pozbawiony racji, nie można bowiem w taki sposób, w jaki czyni to skarżąca, dokonywać wykładni art. 369 ust. 1 Pr. u.n. Według tego przepisu, w postanowieniu o zakończeniu postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku upadłego, którym jest osoba fizyczna, sąd, na wniosek upadłego, może orzec o umorzeniu w całości lub części zobowiązań upadłego, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym. Nawiązanie w treści przepisu do postanowienia o zakończeniu postępowania upadłościowego trzeba rozumieć w ten sposób, że umorzenie niezaspokojonych zobowiązań upadłego jest możliwe w razie wykonania ostatecznego planu podziału albo zaspokojenia w toku postępowania wszystkich wierzycieli, gdyż tylko w tych wypadkach sąd – zgodnie z art. 368 ust. 1 i 2 Pr.u.n. – stwierdza zakończenie postępowania upadłościowego. Oznacza to, że możliwość umorzenia niezaspokojonych zobowiązań jest wyłączona w razie innego sposobu zakończenia postępowania upadłościowego, np. jego umorzenia na podstawie art. 361 Pr.u.n. Powiązanie orzekania o umorzeniu niezaspokojonych zobowiązań upadłego z zakończeniem postępowania upadłościowego jest również podyktowane tym, że dopiero wówczas można ocenić, czy upadły rzetelnie wykonywał obowiązki nałożone na niego w postępowaniu upadłościowym, co stanowi jedną z koniecznych przesłanek umorzenia, opisaną w art. 369 ust. 1 pkt 3 Pr.u.n. Nie oznacza to jednak, że orzeczenie o umorzeniu niezaspokojonych zobowiązań upadłego stanowi integralną część postanowienia o zakończeniu postępowania

upadłościowego oraz że z tej przyczyny orzekanie o umorzeniu zobowiązań – po uchyleniu przez sąd drugiej instancji postanowienia o zakończeniu postępowania upadłościowego tylko w części dotyczącej umorzenia zobowiązań upadłego i przekazaniu sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania – jest niedopuszczalne. Wniosek taki można pośrednio wyprowadzić również z regulacji zawartej w art. 370 ust. 1 i 2 Pr.u.n., według której na postanowienie sądu o umorzeniu całości lub części zobowiązań upadłego przysługuje zażalenie, a na postanowienie sądu drugiej instancji – skarga kasacyjna.

Zarzucając nienależyte umocowanie pełnomocnika syndyka, skarżąca podniosła, że według treści pełnomocnictwa złożonego w dniu 15 lipca 2005 r. K. P. miała pozostawać z syndykiem w stałym stosunku zlecenia. Do pełnomocnictwa nie dołączono jednak umowy zlecenia, a Sąd – pomimo braku dokumentu legitymującego udział pełnomocnika w sprawie – dopuścił K. P. do dokonywania czynności na rachunek upadłego. Dopuszczenie w charakterze pełnomocnika osoby, która nie może być pełnomocnikiem, powoduje natomiast nieważność postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.).

Przytoczony zarzut nie może odnieść zamierzonego skutku, pomimo trafnego spostrzeżenia, że do pełnomocnictwa złożonego w dniu 15 lipca 2005 r. nie dołączono umowy zlecenia oraz że Sąd nie zażądał jej przedstawienia (k. 103). Uszło bowiem uwagi skarżącej, że po wydaniu przez Sąd Okręgowy postanowienia z dnia 29 września 2011 r. K. P. nie występowała już w charakterze pełnomocnika ani w postępowaniu przed Sądem pierwszej, ani drugiej instancji. Sąd Najwyższy bierze z urzędu pod rozważenie tylko nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji, a – w razie podniesienia w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. – także w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (zob. art. 398¹³ § 1 k.p.c. oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1997 r., I CKN 825/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 81, z dnia 26 lutego 2002 r., I CKN 267/01, nie publ., z dnia 11 stycznia 2006 r., III CK 328/05, Monitor Prawniczy 2006, nr 3, s. 115, z dnia 8 października 2009 r., II CSK 156/09, nie publ. i z dnia 26 kwietnia 2012 r., III CSK 300/11, OSNC 2012, nr 12, poz. 144). Usuwa się zatem spod oceny Sądu Najwyższego prawidłowość umocowania pełnomocnika we wcześniejszych stadiach postępowania, a ściśle przed wydaniem przez Sąd drugiej instancji

postanowienia z dnia 29 września 2011 r. Bezprzedmiotowy stał się tym samym podniesiony przez skarżącą zarzut naruszenia art. 65 k.c. w związku z art. 87 § 1 i art. 92 k.p.c. oraz art. 229 Pr.u.n. przez przyjęcie, że z treści pełnomocnictwa udzielonego przez syndyka K. P. wynika, iż dotyczy ono umocowania do dokonywania czynności na rachunek upadłego.

Skarżąca nie ma również racji przyjmując, że doszło do naruszenia art. 386 § 4 k.p.c., ponieważ Sąd pierwszej instancji – dokonując wykładni użytego w art. 369 ust. 1 Pr.u.n. pojęcia „wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności” – nie odwołał się do definicji zawartej w art. 491³ ust. 1 Pr.u.n., przez co nie rozpoznał istoty sprawy. Przepis ten stanowi, że sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli niewypłacalność dłużnika nie powstała wskutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności, w szczególności w przypadku gdy dłużnik zaciągnął zobowiązanie będąc niewypłacalnym, albo do rozwiązania stosunku pracy dłużnika doszło z przyczyn leżących po stronie pracownika lub za jego zgodą.

Jak trafnie zauważył Sąd Okręgowy, art. 491³ Pr.u.n. został zamieszczony w tytule V części trzeciej Prawa upadłościowego i naprawczego, obejmującej odrębne postępowania upadłościowe. Tytuł ten zawiera przepisy regulujące postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. W części pierwszej ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze zostały natomiast zamieszczone przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach. Zasadą jest, że jeżeli w ustawie – obok ogólnych przepisów o postępowaniu – uregulowane zostały również postępowania odrębne – w sprawach podlegających rozpoznaniu w postępowaniach odrębnych stosuje się w pierwszej kolejności przepisy właściwe dla każdego z tych postępowań, a dopiero w braku odrębnych uregulowań – ogólne przepisy o postępowaniu, jeżeli nie sprzeciwiają się temu przepisy danego postępowania odrębnego. Skarżąca podjęła próbę odwrócenia tej zasady i wprowadzenia obowiązku stosowania przepisów z zakresu postępowań odrębnych w sprawach rozpoznawanych według przepisów ogólnych. Przyjmowane reguły wykładni nie pozwalają jednak na zaakceptowanie takiej koncepcji. Uszło też uwagi skarżącej, że w art. 491³ ust. 1 Pr.u.n. ustawodawca posłużył się zwrotem „w szczególności”, a zatem nie zawarł pełnej

definicji, a jedynie przykładowo wskazał przyczyny niewypłacalności dłużnika, która nie powstała wskutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności.

Konkludując, trzeba stwierdzić, że samo niezastosowanie przez Sąd Okręgowy przepisu art. 491³ ust. 1 Pr.u.n. nie oznacza, iż Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Prawdliwość wykładni pojęcia wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności jest natomiast odrębnym zagadnieniem, poruszonym przez skarżącą w ramach zarzutu naruszenia art. 369 ust. 1 Pr.u.n.

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga jednak zarzut błędnej wykładni art. 369 ust. 2 Pr.u.n., ponieważ od wyniku wykładni tego przepisu uzależniona jest w ogóle możliwość umorzenia wierzytelności skarżącej. Art. 369 ust. 2 Pr.u.n. stanowi, że umorzeniem objęte są wierzytelności umieszczone na liście wierzytelności oraz wierzytelności, które mogły zostać uznane, jeżeli ich istnienie stwierdzone było dokumentami upadłego. Sąd Okręgowy uznał umorzenie wierzytelności skarżącej za dopuszczalne, przyjmując, że została ona umieszczona na liście wierzytelności, a umieszczenie na liście jest pojęciem szerszym od uznania wierzytelności.

Stanowisko Sądu Okręgowego w tej kwestii nasuwa uzasadnione zastrzeżenia przede wszystkim z braku przejrzystości przytoczonego wywodu, nie wiadomo bowiem na jakiej liście wierzytelności została umieszczona wierzytelność skarżącej. Poza sporem pozostawała okoliczność, że wierzytelność skarżącej w kwocie 2 293 715,05 zł nie została w toku postępowania upadłościowego zaspokojona. Wierzytelność ta – jak się wydaje – nie była w ogóle brana pod uwagę przy podziale funduszków masy upadłości, skoro po wydaniu przez Sąd Okręgowy postanowienia z dnia 29 września 2011 r. upadłemu zwrócono pozostałą w masie upadłości nadwyżkę w kwocie 3 214 256,68 zł, a skarżąca dochodzi od upadłego kwoty 2 293 715,05 zł w odrębnym procesie. Wydaje się, że przemawiają za tym również wywody Sądu Okręgowego, z których – pomimo ich ogólnikowości – można wysnuć wniosek, że wierzytelność skarżącej nie została uznana. Dokonując wykładni pojęcia „wierzytelności umieszczone na liście wierzytelności” Sąd Okręgowy ograniczył się do stwierdzenia, że jest ono szersze od pojęcia uznania wierzytelności. Konstatacja ta niczego jednak nie wyjaśnia.

Zgodnie z art. 244 Pr.u.n., po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności i sprawdzeniu zgłoszonych wierzytelności syndyk, nadzorca sądowy lub zarządca sporządza listę wierzytelności, na której umieszcza się dane określone w art. 245 Pr.u.n. Sporządzony w ten sposób dokument jest ustaleniem listy wierzytelności. Uznanie wierzytelności przez syndyka, nadzorcę sądowego lub zarządcę jest równoznaczne z umieszczeniem jej na liście. Z kolei odmowa uznania skutkuje pominięciem zgłoszonej wierzytelności lub umieszczeniem jej na liście w sposób sprzeczny z żądaniem wierzyciela, np. zaliczenie do innej kategorii niż zgłoszona przez wierzyciela. Oznacza to, że zgłoszonej wierzytelności, co do której zapadła decyzja o odmowie uznania przez jej pominięcie nie umieszcza się na liście, o której mowa w art. 244 Pr.u.n. Odmowa uznania nie powoduje jednak skutku powagi rzeczy osądzonej ani nie przesądza o tym, że wierzytelność ta rzeczywiście nie istnieje, zgodnie bowiem z art. 263 Pr.u.n., odmowa uznania wierzytelności nie stanowi przeszkody do jej dochodzenia we właściwym trybie.

Stosownie do art. 255 Pr.u.n., syndyk, nadzorca sądowy lub zarządca przekazuje listę wierzytelności sędziemu-komisarzowi, który ogłasza o jej sporządzeniu przez obwieszczenie. W terminie dwóch tygodni od dnia ogłoszenia każdy wierzyciel umieszczony na liście może złożyć do sędziego komisarza sprzeciw co do uznania wierzytelności, a co do odmowy uznania – ten, któremu odmówiono uznania (art. 256 Pr.u.n.). Sprzeciw rozpoznaje sędzia-komisarz, a na wydane przez niego postanowienie przysługuje zażalenie (art. 259 Pr.u.n.). Po uprawomocnieniu się postanowienia sędziego-komisarza w sprawie sprzeciwu, a w razie jego zaskarżenia, po uprawomocnieniu się postanowienia sądu, sędzia-komisarz dokonuje stosownych zmian na liście wierzytelności, a następnie ją zatwierdza (art. 260 Pr.u.n.). Zatwierdzenie listy wierzytelności przez sędziego-komisarza jest przy tym konieczną przesłanką dokonania podziału funduszków masy upadłości, zgodnie bowiem z art. 337 Pr.u.n., podziału funduszków masy dokonuje się jednorazowo albo kilkakrotnie w miarę likwidacji masy upadłości po zatwierdzeniu przez sędziego-komisarza listy wierzytelności. W podziale funduszków masy upadłości uczestniczą zatem te wierzytelności, które zostały umieszczone na liście wierzytelności zatwierdzonej przez sędziego-komisarza.

Z regulacji tych wypływa wniosek, że wierzytelnościami umieszczonymi na liście wierzytelności w rozumieniu art. 369 ust. 2 Pr.u.n. są tylko te wierzytelności, które zostały umieszczone na liście wierzytelności zatwierdzonej przez sędzię-komisarza i w związku z tym mogły podlegać zaspokojeniu w postępowaniu o podział funduszu masy upadłości. Nie można przyjmować, że w art. 369 ust. 2 Pr.u.n. chodzi również o te zgłoszone wierzytelności, co do których podjęto decyzję o odmowie uznania. Pogląd ten prowadzi bowiem do niedającej się usunąć sprzeczności z regulacją zawartą w art. 263 Pr.u.n., według której odmowa uznania wierzytelności nie stanowi przeszkody do jej dochodzenia we właściwym trybie. Gdyby dopuścić możliwość umorzenia zgłoszonych wierzytelności, co do których nastąpiła odmowa uznania, regulacja zawarta w art. 263 Pr.u.n. byłaby bezprzedmiotowa, umorzenie wierzytelności skutkuje bowiem ich wygaśnięciem.

Rację ma więc skarżąca podnosząc, że Sąd Okręgowy dokonał błędnej wykładni art. 369 ust. 2 Pr.u.n., z tym że zajęcie stanowiska w kwestii dopuszczalności umorzenia wierzytelności skarżącej będzie możliwe dopiero po jednoznacznym ustaleniu, czy i na jakiej liście została ona umieszczona, czy też doszło do odmowy jej uznania.

Pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej dotyczą wykładni przesłanek umorzenia opisanych w art. 369 ust. 1 pkt 1 i 2 Pr.u.n., w szczególności pojęcia wyjątkowych i niezależnych od upadłego okoliczności, niezastosowania art. 370 Pr.u.n., według którego przy orzekaniu o umorzeniu całości lub części zobowiązań upadłego sąd bierze pod uwagę możliwości zarobkowe upadłego, wysokość niezaspokojonych wierzytelności i realność ich zaspokojenia w przyszłości, oraz łączącego się z tym naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

W braku stanowiska co samej do możliwości umorzenia wierzytelności skarżącej rozważanie tych zarzutów trzeba uznać za przedwczesne. Sąd Najwyższy uważa jednak za celowe wskazanie na niedostateczność ustaleń faktycznych odnośnie do okoliczności, które spowodowały niewypłacalność upadłego. Trafnie zarzuca skarżąca ogólnikowość i niejasność ustaleń dotyczących bezprawności działań organów podatkowych oraz całkowity brak ustaleń co do sytuacji materialnej upadłego, jego możliwości zarobkowych i realności

zaspokojenia w przyszłości wierzytelności, które nie zostały zaspokojone w postępowaniu upadłościowym.

Ze względu na wyjątkowość instytucji przewidzianej w art. 369 Pr.u.n. i kwalifikację podmiotu korzystającego z jej dobrodziejstwa, ciężar wykazania przesłanek orzeczenia o umorzeniu niezaspokojonych zobowiązań spoczywa na upadłym. Za wyjątkowe okoliczności niewypłacalności uznaje się zdarzenia i stosunki, których powstania dłużnik w normalnym toku rzeczy nie mógł lub nie powinien był brać pod uwagę. Niezależne od dłużnika są natomiast te okoliczności, których dłużnik nie spowodował rozmyślnie albo wskutek niedbalstwa lub lekkomyślności. Ocena charakteru okoliczności i ich kwalifikacja jest możliwa jedynie na kanwie ustalonego stanu faktycznego. Trzeba jednak dodać, że instytucja umorzenia zobowiązań nie może być wykorzystywana jako środek prawny służący swoistemu przerzucaniu negatywnych skutków decyzji gospodarczych upadłego na jego kontrahentów i pozostałych uczestników życia gospodarczego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., II CSK 370/10, nie publ.).

Z przytoczonych wyżej powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.